

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ПРОЕКТНОГО УПРАВЛІННЯ

THE ESSENCE, CONTENT AND STRUCTURE OF THE PROFESSIONAL READINESS OF FUTURE BORDER OFFICERS FOR PROJECT MANAGEMENT

У представленій статті здійснено актуалізовано проблему формування професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління.

Проаналізовано бібліографічні джерела різних видів, як то монографії, дисертації та статті. Аналіз торкнувся досягнень не лише вітчизняної педагогічної науки, але й зарубіжної.

Виокремлено недосліджене досі питання, що стало об'єктом наукового пошуку автора.

У викладі основного матеріалу подано визначення понять «готовність», «професійна готовність», «професійна готовність майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління» (процес та результат, але як умову результативної реалізації можливостей та потенціалу офіцера-прикордонника щодо здійснення в органах охорони державного кордону проектного управління; це синергія інтелектуального потенціалу, особистісних характеристик офіцера-прикордонника та життєвого і професійного досвіду, сформованого згідно із вимогами майбутньої професійної діяльності прикордонників; професійно важлива особистісна характеристика, що уможливує реалізацію проектного підходу в управлінській діяльності органу охорони державного кордону). Визначено компонентний склад професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління у вигляді: когнітивно-інтелектуальний компонент – професійні та інтегративні знання (з навчальних дисциплін гуманітарного блоку, управлінського та військово-прикордонного); змістово-діяльнісний компонент – представлений уміннями та навичками проектно-управлінського та військово-прикордонного змісту; особистісно-рефлексивний компонент – етика поведінки, конфіденційність, об'єктивність, корпоративна культура, чесність, мотивація тощо.

Сформульовано висновки, у яких враховано результати проведеного дослідження.

Ключові слова: готовність, професійна готовність, майбутні офіцери-прикордон-

ники, професійна діяльність, прикордонна служба.

In the presented article, the problem of forming the professional readiness of future border officers for project management is updated.

Bibliographic sources of various types, such as monographs, dissertations, and articles, were analysed. The analysis touched on the achievements of not only domestic pedagogical science, but also foreign ones.

A hitherto unexplored question has been singled out, which has become the object of the author's scientific research.

The outline of the main material defines the concepts of "readiness", "professional readiness", "professional readiness of future border guards for project management" (process and result, but as a condition for the effective implementation of the opportunities and potential of the border guard in relation to implementation in state border protection bodies project management; it is a synergy of intellectual potential, personal characteristics of a border guard officer and life and professional experience formed in accordance with the requirements of the future professional activity of border guards; a professionally important personal characteristic that enables the implementation of a project approach in the management activities of the state border protection body). The component composition of the professional readiness of future border officers for project management has been determined in the form of: cognitive-intellectual component – professional and integrative knowledge (from the educational disciplines of the humanitarian block, administrative and military border); content-activity component – represented by skills and abilities of project-management and military-border content; personal-reflective component – ethics of behaviour, confidentiality, objectivity, corporate culture, honesty, motivation, etc.

Conclusions are formulated, which take into account the results of the conducted research.

Key words: readiness, professional readiness, future border guard officers, professional activity, border service.

УДК 378:355:355.45

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2022/49.1.19>

Волобуєв В.В.,

ад'юнкт кафедри психології, педагогії та соціально-економічних дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Управлінська діяльність є пріоритетною характеристикою професійної діяльності офіцерів-прикордонників. З огляду на ті події, що нині мають місце в Україні – війна з Росією – і як наслідок: руйнація економіки, інфраструктури, виявлення недоліків в управлінській сфері тощо. Зважаючи на це, якість управлінської діяльності у секторі оборони та безпеки є сьогодні надзвичайно актуальним поняттям. І досвід трансформацій у демократичних суспільствах, і логіка раціонального мислення, констатують, що зміни необхідно розпочинати з освітнього середовища. Тому ми звернулись до проблеми формування професійної готовності до проектного управління майбутніх офіцерів-прикордонників.

Цілком очевидно, що прикордонне відомство потребує кардинального реформування та модернізації. Прикордонна служба виконує низку професійних завдань сфери прикордонної, а отже національної безпеки. Враховуючи пріоритетність таких завдань, важливо удосконалити зміст професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників саме у сфері готовності до управління, і зокрема до реалізації проектного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, на які спирається автор. Підтвердженням актуальності представлені проблеми є досить незначна кількість відповідних наукових праць у педагогіці. Переважно більшість наукових досліджень з проектного управління зафіксована у галузі наук

з державного управління, економіки та психології. Нами проаналізовано усі різновиди досліджень: від наукових публікацій до дисертацій та монографій. Для проведення логічної операції визначення поняття «професійна готовність до проектного управління майбутніх офіцерів-прикордонників» нами вивчено ті посібники, що використовують в менеджменті, зокрема: К. Когон (автор посібника з проектного управління для фахівців, котрі не мають статусу офіційного проект-менеджера) [6], Р. Тянь – основи проектного менеджменту [15], Р. Ньютон – розробник фундаментальних засад проектного управління [13], Р. Гарієс – сутність проектів в управлінській діяльності [17], С. Гомес – проекти в організаційних змінах [18]. В Україні також активізувались дослідники: Л. Кобиляцький – автор перших вітчизняних посібників з проектного управління [7], Є. Матвіїшин – особливості проектних дій [12], В. Кучеренко – виокремлення різновиду ділових проектів [9], Л. Збаразька – практичні рекомендації щодо здійснення проектного управління [16], Я. Мартинишин (позиціонування проектного управління як державного стратегічного інструменту) та багато інших [11]. На особливу увагу заслуговують праці О. Костюченко, яка присвятила увагу дефініції «психологічної готовності» до проектного управління [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. З однієї сторони – напрацювання з питань проектного управління наявні, проте немає жодного дослідження у сучасній педагогіці щодо формування професійної готовності до проектного управління і зокрема, у представників прикордонної служби.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає в узагальненні досвіду формування готовності в майбутніх офіцерів-прикордонників та визначенні поняття «професійна готовність до проектного управління в майбутніх офіцерів-прикордонників», розкритті сутності та змісту цього поняття.

Виклад основного матеріалу. Проектне управління не є продуктом виключно теоретичного доробку. Цей вид управління виник як результат практичної діяльності. І відчуває зміни лише проектологам-практикам. Увага до проектного управління пояснюється тим, що саме воно дало змогу удосконалити управлінські та організаційні процеси. Зважаючи на те, що чимало інновацій в сучасному суспільстві приходять саме з бізнесу, така ситуація мала місце і з проектним менеджментом. Варто наголосити на тому, що у розвинених країнах світу проектне управління активно реалізовується не лише у приватному секторі економіки, але й у державній сфері. Саме це є підтвердженням ефективності проектного управління. З метою розкриття сутності поняття «професійної готовності до проектного управління в майбутніх офіцерів-прикордонників», слід зупинитись на специфіці проектного менеджменту:

- сприйняття заходу або завдання як проекту;
- кожен проект має початок та завершення;
- з метою успішної реалізації проекту необхідно здійснити планування та організацію дій;
- залучати до виконання проекту лише необхідних для окремих функцій експертів/фахівців/спеціалістів [14].

Можна констатувати, що в Україні проектний менеджмент не знайшов поки що свого застосування. Впроваджене таке управління тільки в декількох приватних компаніях, проте в жодній державній інституції. Бойові дії на території нашої держави засвідчили потребу у професіоналах та потужних інструментах управління. Особливо це актуально для прикордонної служби України, на яку покладено виконання важливих професійних завдань: від виходу на неконтрольовану ділянку кордону до впровадження електронного документообігу, внесення змін у професійну підготовку персоналу відомства.

Нами було розглянуто декілька важливих категорій, що сьогодні використовують науковці-педагоги – компетентність, здатність, підготовленість та готовність. З-поміж цих понять ми обрали саме готовність, що виступає як результат підготовки, як дещо ширша дефініція ніж компетентність. Оскільки майбутній офіцер-прикордонник може бути компетентним, проте не готовим до реалізації проектного управління в органах охорони державного кордону. Наголошуємо, що поняття «готовність» є психолого-педагогічним, оскільки жодна наукова галузь сьогодні не може бути автономною, відокремленою від інших галузей. Проаналізуємо зміст та сутність понять «готовність» та «професійна готовність».

У психологічних та педагогічних дослідженнях готовність виступає багатоплановим поняттям: синергія професійно-особистісних якостей; певний стан особистості; певна особистісна якість; сукупність здібностей.

Вчена О. Костюченко зазначає, що готовність можна представити у такому вигляді: потреба у поєднанні зі знаннями та вміннями [8].

Особливу цінність для представленого дослідження становлять наукові праці представників прикордонної служби: Т. Бунєєв визначав готовність як комплекс інтелектуальних, емоційно-вольових та мотиваційних якостей і військово-професійного блоку знань, умінь та навичок, що уможливають ініціативність офіцера, творчість, та сміливість за управлінські рішення [4].

Таким чином, поняття готовність означає кінцевий результат професійної підготовки, що є інтегральним особистісним утворенням з когнітивного, мотиваційного, емоційного та діяльнісного компонентів. Водночас готовністю є певний рівень психіки, що є основою високих показників досягнень і є залежним від інформації, можливостей щодо зміни ситуації [1–3; 10].

Проектне управління у прикордонній службі вимагає від офіцера-прикордонника виконати роль неофіційного проектолога-управлінця, котрий повинен знати основи управління, соціології, теорії інформації, комунікації, володіти рівнем корпоративної культури, вміти передавати інформацію та розподіляти різноманітні функції між членами проекту, контролювати їх, визначати відповідність між членами проекту та завданнями, що необхідно виконати.

Тому, на запропоновано професійну готовність до проектного управління майбутніх офіцерів-прикордонників як процес та результат, але як умову результативної реалізації можливостей та потенціалу офіцера-прикордонника щодо здійснення в органах охорони державного кордону проектного управління.

Професійна готовність до проектного управління майбутніх офіцерів-прикордонників – це синергія інтелектуального потенціалу, особистісних характеристик офіцера-прикордонника та життєвого і професійного досвіду, сформованого згідно із вимогами майбутньої професійної діяльності прикордонників.

Професійна готовність до проектного управління майбутніх офіцерів-прикордонників – професійно важлива особистісна характеристика, що уможлиблює реалізацію проектного підходу в управлінській діяльності органу охорони державного кордону.

Зважаючи на визначення професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління (далі – ПГМОППУ), вважаємо з необхідно конкретизувати її структуру. Розкриття структури ПГМОППУ можливе на основі аналізу процесу професійної підготовки курсантів-прикордонників, що підпорядкована певним вимогам та правилам і якій притаманні певна специфіка та закономірності. Основними особливостями професійної підготовки курсантів-прикордонників є:

- військова та професійна спрямованість;
- поєднання теорії та практики;
- врахування запитів та завдань суспільства;
- поліфункціональний характер професійної діяльності військовослужбовців-прикордонників;
- наявність екстриму у змісті професійної діяльності військовослужбовців-прикордонників;
- професійна взаємодія прикордонників з представниками військових та правоохоронних формувань суспільства.

Компонентний склад ПГМОППУ виглядає таким чином:

когнітивно-інтелектуальний компонент – професійні та інтегративні знання (з навчальних дисциплін гуманітарного блоку, управлінського та військово-прикордонного);

змістово-діяльнісний компонент – представлений уміннями та навичками

проектно-управлінського та військово-прикордонного змісту;

особистісно-рефлексивний компонент – етика поведінки, конфіденційність, об'єктивність, корпоративна культура, чесність, мотивація тощо.

Представлене нами розуміння структури професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління дає змогу визначати напрями діяльності щодо формування зазначеної властивості.

Урахування наукових позицій та поглядів щодо трактування сутності та змісту поняття «професійна готовність» дозволив сформулювати визначення «професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління» та конкретизувати її структуру (у вигляді конітивно-інтелектуального, змістово-діялісного та рефлексивно-особистісного компонентів).

Висновки. Сформованість у майбутніх офіцерів-прикордонників готовності до проектного управління має прямий вплив на ефективність діяльності органів охорони державного кордону. Прикордонна служба потребує впровадження сучасних результативних управлінських інструментів.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень можуть бути питання аналізу зарубіжного досвіду застосування проектного управління у секторі безпеки та оборони на Заході, конкретизація системи моніторингу щодо сформованості професійної готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до проектного управління.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балагур Л. О. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами охорони державного кордону : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 227 с.
2. Балендр А. В. Формування готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до вирішення конфліктних ситуацій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / НАДПСУ. Хмельницький, 2011. 22 с.
3. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Нац. акад. Держ. прикордон. військ України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2007. 20 с.
4. Бунєєв Т. В. Розвиток готовності в молодих офіцерів-прикордонників до самостійного виконання посадових обов'язків : дис. ... кандидата пед. наук : 20.02.02. ; Нац. акад. Прикордон. військ України. Хмельницький, 2002. 212 с.
5. Керівництво з основ Проектного Менеджменту / Пер. з англ. УАУП, 1999.
6. Когон К., Блейкмор С., Вуд Дж. Керування проектами для «неофіційних» проект-менеджерів / пер. з англ. М. Євсеєнко, О. Кожушко. Харків : Вид-во «Ранок» : Фабула, 2019. 240 с.

7. Кобиляцький Л. Управління проектами : Навч. посібник. МАУП, 2002.
8. Костюченко О. В. Психологічна готовність менеджера до управління проектною діяльністю *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія : Менеджмент соціокультурної діяльності*. 2018. Вип. 1. С. 25–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bknucams_2018_1_4
9. Кучеренко В., Маркітан О. Управління діловими проектами : Навч. посібник. ЦНЛ, 2005.
10. Лемешко О. В. Сутність готовності майбутніх офіцерів-прикордонників до вирішення нестандартних ситуацій у пунктах пропуску через державний кордон. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : педагогічні науки* / голов. ред. О. В. Діденко. Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2015. № 2. С. 154–163.
11. Мартинишин Я. М., Костюченко О. В. Проектний менеджмент як стратегічний інструмент розвитку соціокультурної сфери. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 4. С. 84–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2018_4_17
12. Матвіїшин Є. Планування проектних дій : Навч. посібник. ЛРІДУ НАДУ, 2007.
13. Ньютон Р. Управління проектами від А до Я / пер. з англ. Київ : Альпіна Бізнес Букс, 2007. 211 с.
14. Словник-довідник з питань управління проектами / За ред. С. Бушуєва. *Деловая Украина*. 2001.
15. Тянь Р. та ін. Управління проектами : Підручник. ЦНЛ, 2004.
16. Управління проектами : Навч. посібник / Л. О. Збаразська та ін. ЦУЛ, 2008.
17. Gareis R. Happy Projects. ASE Printing House. Bucharest. 2010. P. 79–86.
18. Gomes C., Lisboa J. Project management in the context of organizational change. *International Journal of Public Sector Management*. 2008. Vol. 21. No. 6. P. 573–585.